

MARINARKEOLOGISKA SÄLLSKAPETS POLENRESA 14-23/5 1986.

Efter förberedande kontakter redan 1982 bestämde vi oss under senhösten 1985 för att besöka Polen och sjöfartsmuseet i Gdansk under en vecka. Tidigare har MAS som bekant genomfört en kortare weekendresa till Köpenhamn och Roskilde. Det här skulle alltså bli ett större projekt. Intresset var stort, och i februari fanns 20 personer anmälda. Av olika anledningar, inklusive kärnkraftkatastrofen i Tjernoby1, föll antalet vid avresan till 13 deltagare. Flertalet var från Stockholmsområdet men Värmland/Dalsland och Ångermanland var också representerade. Undertecknad var s k reseledare. Som turen ville det var deltagarna inte av typ kverulanter. Det här var ju ingen charterresa, utan alla fick i någon mån hjälpa till.

Visserligen hade jag ett litet helsike strax innan avresan, p g a dålig eller obefintlig telefonkontakt med Polen plus ett antal presumtiva deltagares vankelmodighet, men allt ordnade sig till ett av de bästa reseprojekt som jag stått för.

Förtjänsten för detta tillfaller i hög grad Centralne Muzeum Morskie i Gdansk, och dess chef doc Przemyslaw Smolarek, Polens mest kände skeppsbyggnadshistoriker.

P g a besvärliga kommunikationer bjöd oss nämligen museet inte bara på logi, dykning och guidning i Gdansk utan betalade t om hela bussresan in i Polens inre från Gdansk över Poznan till Warszawa.

Våra gengtjänster inskränkte sig till en föredragskväll i museet, som tydligen väckte stort intresse. Jag tror också vi väl kunde demonstrera det fruktbara i att låta arkeologer och amatörer samarbeta. Till yttermera visso hade det varit en mycket tråkigare resa, om folk bara kommit från en av dessa kategorier. Vi hade verkligen fruktansvärt kul ihop!

Vi fungerade f ö så väl ihop, att vi redan under resan diskuterade om vi skulle bilda en slags "Polengrupp," som kanske skulle fortsätta att verka för marinarknologiska kontakter mellan Skandinavien och södra Östersjöområdet. Det behövs inga formaliteter -vi finns ju egentligen redan, och jag har faktiskt i ett svagt ögonblick under resan åtagit mig att verka för två andra, ytterst intressanta resmål i samma riktning. I och för sig är det inte osannolikt att vi åker tillbaka till just Polen. För det var verkligen ett mycket trevligt land att resa i!

Om någon försöker inbilla någon annan att det inte finns något att köpa i Polen vill jag bestämt dementera det. Detaljer från detta område överlåtes lämpligen till djungeltelegrafan.

Som tur var fanns det flera i gänget som varit i Polen flera gånger förut och som kom med goda råd redan innan resan. Sådana behövdes, särskilt som de flesta inte hade besökt något östland överhuvudtaget.

Jag försöker här ge en kort resumé av resan. Före oss i spåret hade vi fö Anders Franzén och ett gäng som representerade KTH och Kalmar läns museum under senhösten, och omedelbart innan Marinmusei chef Peter von Busch. Deras erfarenheter förmedlades till oss och var till god hjälp.

Onsdag 14/5

Ankomst till Nynäshamn. Samling vid färjeläget kl 13.00, två timmar innan avresa med POL-LINE direkt till Gdansk. I ett svagt ögonblick inköpte några av oss jodtabletter, s k tjernobyler, på apoteket i Nynäshamn. Det var första gången vi träffades och utfallet var verkligen gott. Problemen började och löstes resan innan starten. Tack för gott samarbete!

Torsdag 15/5

Ankomst Gdansk. Seg väntan i tullen. Mellan in- och utgång låg en liten påpasslig bar, med påföljd att det var en uppsluppet gäng som bordade museets buss, i sällskap med chefen, Smolarek, själv. Direkttransport till Sołdek, museifartyget, det första handelsfartyg som Polen byggde efter andra världskriget. Smolarek guidar oss till den nya museibyggnaden, inrymd i tre stora hamnmagasin från 1400-talet. Imponerande !

Fredag 16/5

Lysande väder, medan ett större gäng for ut med dykfartyget Wodnik och bl a dök på "Solen" från 1627 (som nu är flyttad från farleden). Vi andra besåg staden Gdansk, särskilt gamla staden, i sällskap med vår tysktalande guide från museet, Eduard Slece, gick på arkeologiska museet med en ung polsk arkeolog som specialguide (fint!) - där den bäst bevarade av de vikingatida Gdansk-Orunia (Danzig-Ohra) båtarna finns uppställd. Några var på kvällen bjudna hem till polska familjer.

Lördag 17/5

Färd med trestadståget till Gdynia, där vi besåg fullriggaren Dar Pomorza, och en vapenutställning. På kvällen föredrag i museet av Bert Westenberg, som sammanfattande redogjorde för svenska marinarknologiska projekt under senare år, Lennart Karlsson, som presenterade Fula Gubben (Huvudskär) och Byggningsgrundet i Mälaren, Jaak Kenas, som tog upp Saltskutan-gruppens arbete, Nils Svenwall som redogjorde för projekt Ringaren (i Tjust) och dess intresse för bl a Gdansk-området. Till slut drog jag själv, Christer Westerdahl, den visa som det senaste året varit min, nämligen om slaviska träpinnade krigsfartyg, slavhandel och pirater vid Sveriges östkust. I själva verket var det senare en viss drivkraft vid besöket, för min egen del. Efter föredragen bjöd vi ett tålmodigt museigång på supé, där vi presenterades med konstmedaljer, präglade av museet till dess 20-årsjubileum, en som vi tyckte mycket fin present.

Söndag 18/5

Avfärd med buss till båtmuseet i Tczew, en av museets avdelningar, som helt ägnats inlandsbåtar. Mycket intressant! Smolarek, döpt till "Smolle", var här med oss sista gången. Vi bör minnas att en stor del av Sveriges stormaktstid och Europas ekonomiska historia under nyare tid baserades på den polska flodtrafiken som förmedlade den polska kornbodens produkter till resten av Europa. Särskilt holländska fartyg förde sedan spannmålen ut på marknaden från de stora polska hamnstäderna. Även det folkliga båtskicket presenterades i detta enkla men prydliga och pedagogiskt upplagda museum, från stockbåtarna till dessas ättlingar av mera komplicerad art. "Smolle" har presenterat detta bl a på ISBSA i Stockholm 1982.

Därtill besågs museets konserveringsavdelning, där bl a det medeltida fartyget från Preussen (Pruzen), fyndplats Tolkwicko, togs upp. Vidare till Malbork och norra Europas största medeltidsborg, tegelfästet Marienburg, säte för rovriddare och förtryckare av Polen och slaver-

na, förkroppsligat i begreppen Tyska orden och svärdsriddarna. Vi hade även här en otrolig guide, som fastän polsk till börd, talade den mest utsökta tyska, och dessutom inte på något sätt var av det vanliga slaget. Malbork var mycket imponerande och hyste de mest utsökta utställningar, inte minst av bärnsten och diverse konsthantverk. Inte mindre imponerande var återuppbyggnadsarbetet efter andra världskriget, som vi fått en stark känsla för redan i Gdansk.

Logi på Arbetarungdomens hus (billigt!) och på kvällen Son et Lumi-ère på borgen. Mycket stämningsfullt fastän man inte klarade den polska texten.

Måndag 19/5

Vidare mot Biskupin, den berömda påbyggnaden, som rekonstruerats. Även här med en fin liten gubbe som guide, en ytterst vänlig man, som dock var lite för övertygad om att dessa rester från bronsålderna uppförts av fornslaver (c 700-400 f Kr). Där fanns följande minst tre stadier i bosättningshistoria, liksom på Eketorp, den tidigaste neolitisk, den senaste medeltida. Biskupin beräknades i det rekonstruerade stadiet ha haft inte mindre än c 1.200 bebyggare. Fint museum och en liten "hembygdsgård" - för att demonstrera sambandet med nyare tiders polsk träarkitektur - i närheten. Besök på kvällen i Gniezno, Polens gamla kröningsstad, där katedralen besågs, med de berömda bronsportarna, som avbildar S:t Adalberts mission och martyrium hos de vilda pruzzerna (preussarna). Där avbildas även ett skepp försett med varg(?)huvuden, en mycket intressant och närmast unik bild från slavisk tidig medeltid. Men portarna är i och för sig tillverkade i Belgien (1170-tal). Suss på ett ORBIS-hotell i centrala Poznan.

Tisdag 20/5

Vandring i Poznans gamla stad, besök på arkeologiska museet, som är berömt men inte så fint som det i Gdansk. Även här specialguide. Vidare till katedralen där vi fick vara med om en prästinviigning och en trivsamt visning av Mieszkos, fursten som kristnade Polen 983 och hans sons, Boleslaw Chobry, Polens förste kände konung, gravar under kyrkan.

På eftermiddagen shopping i stan och på kvällen en rejäl brakfast.

Onsdag 21/5

Stenhårt uppvaknande kl 5.00. Avfärd strax efter 6.00 mot Warszawa. Framkörning direkt till den stora, öppna platsen, vid "Stalinkatedralen", kulturpalatset, en rysk gåva till det polska folket. Här påbörjades intensiv shopping, framförallt på den stora bokhandeln inne i kulturpalatset och på det tyska kulturcentrum i närheten. Otroligt billiga affärer gjordes med otroliga böcker, inte minst med maritima ämnen, framförallt på tyska och engelska. Skivor var, en annan attraktiv vara, och registret omspann i övrigt både rullskridskor, T-spritzkök och färgglada textilier. Avslutning med skålar och avskedsgåvor till guide och chaufför på en högklassig restaurang vid Stary Rynek, Gamla Torget i Warszawas gamla stad. Några av de våra följde med bussen tillbaka till Gdansk. Erik och Lennart hade egen bil och skulle vidare till England. Vi andra embarkerade vid midnatt sovvagn till Swinoujscie.

Torsdag 22/5

En hel dag i Swinoujscie med diverse shopping för att göra slut på zloty. En grupp för med taxi ned till Wolin, eller Jumne, det gamla legendariska Vineta, staden som sjunkit i havet. Platsen är utomordentligt intressant och hyser ett fint litet museum. Museiföreståndaren visade oss även lämningar i staden och pekade ut några gravfält. Liksom Biskupin har staden direkt marinarknologiskt intresse, förutom att vara det gamla Jomsborg, Jomsvikingarnas hem. Avfärd med färjan vid midnatt till Ystad.